

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. kmetijske družbe.

Tečaj III.

V sredo 26. Listopada. 1845.

List 48.

Žalovanje stariga očeta.

(Poleg Českiga poučnega in zabavniga lista).

V britkosti in nadlogi
Zdihujem stare ubogi
V stanice merzlim kot';
Sim v štirkat dvajstim leti,
Vsak dan želim umreti —
Pa smert odlaša pot.

O! ko b' le mogel vstati,
Si sam pomoči iskati,
Al moč mi odpove;
Vid, sluh mi omaguje,
Od dné do dneva huje,
Težave se množé.

Minul je, žena mila!
Čas ko sva skup vodila
Vesele, britke dni;
Zdej vsi veseli dani
So s tabo pokopani,
Le žalost še živi!

Rodila si mi sina,
Mi bit' pomoč edina
Namenjen bil' je on;
Pa v žalosti spoznati
Ti moram, dobra mati!
On bil je Absalon!

Je vedno stal na prežo,
Dobiti polje, vežo
In celo mojo last.
Ljubezen me vpregnila
Je, de b' ga osrečila,
Sim dal mu vse v oblast.

Me v starih dneh poštvati,
Postreči, živež dati,
So moje ble željé;
Al komej dam mu 'z roke,
Dolžnosti sin visoke,
Do staršev več ne vé.

Se oženil je, — veselje
Mu mlade je povelje,
Stori, kar ona će.
Skerb ima za lastnino,
Za očetov dnar in žvino, —
Le za očeta ne.

Kos kruha mi odšteti
Dokler živim na sveti,
Mu grozna je britkost;
Zatorej me zatira:
Češ — nej terpi in hira
Ta neprijetni gost.

„Tu treba kota meni,
Kam drugam starca deni“
Nevesta zamolá;
In prec iz gorke hiše
Me sin pahnti iše,
Sin kačjiga sercá.

Cel dan jez stare ubogi
Trepečem v nadlogi
V stanice merzlim kot'.
Oh žena! jama tvoja
Sladkost bi bila moja,
Le skorej v del mi bod'! —

Pa sej kmal' ura bila
Bo sladkiga plačila; —
Moj zadnji zdihljaj bo:
Za greh, o Bog! otroka
Ne tepi Tvoja roka,
Nej milost zadobó! —n.

Pristavek. Žalostna je, pa vunder resnična, de se marsikterimu starimu očetu na kmetih taka godí, kakor pričjoče „žalovanje“ kaže. Sirovi sin, ko je premoženje v roke dobil, nehvaležno s starim očetam ravná in mu kos kruha, ki si ga je on izgovoril, dostikrat le z nejevoljo daje. Ostudniši velikokrat pa še zetinja (sinova žena) s starcam dela in mu zadnje ure njegoviga življenja grení, de se Bogu usmili. Zató, očetje! poslušajte dober svét, ki vam ga tukaj damo: Nikar ne dajte prezgodej gospodarstva iz rok in nikakor pred, ko de je sin nar manj 30 let star. Nej gré med tem v kakoršno si bodi pošteno hišo v službo, de se bo kaj naučil, in de bo po svetu kaj skusil. To ga bo omikalo in on bo očetovo gospodarstvo pa tudi očeta, dokler bo živel, bolje spoštoval. — Gotovo pa tudi je, de će je človek bolj sirov in bolj zarobljen, manj spoštuje četerto zapoved Božjo; zatorej je tudi pri omikanih ljudeh le bolj poredkama tacih preprirov slišati. Če to reč nadalje preišljujemo, pridemo na koncu spet na to, kar je podloga vsiga zbrihtovanja pameti in vsiga omečevanja serc, namreč: na podučenje v šolah!

Kakó z gnjilim korúnam (krompirjem) ravnati?

Kér se je tudi pri nas po več krajih bolezn korúna prikazala, od ktere smo že večkrat v Novicah govorili, in ktera v tem obstojí, de korún

večidel v sredi gnjiti začné, akoravno se od zunaj dostikrat nič posebniga ne vidi, moramo našim kmetovavcam pomočke svetovati, po kterih ga bojo zamogli popolni gjilobi otéti in ga za živež oberniti.

Žalostno razširanje imenovane bolezni, ktera se kakor kuga po celi Evropi vleče, nas bo pri-

morala od nje še veliko v Novicah govoriti in našim kmetovavcem vse oznaniti, kar bomo za zatiranje te hude bolezni koristniga zvedili; danes pa le hitimo naslednje svete jim dati:

1. Še enkrat živo priporočimo, s korúnam v kletih takó ravnati, kakor smo v 46. listu priporočevali. Kmetje, še enkrat jo rečemo: vbo-gajte, kar smo vam tam svetovali!

2. Vsaki teden, ali pa saj vsake štirinajst dni se mora vès korún dobro pregledati, ali ga ni nič gnjiliga med njim? Kdor letašnja zimo ne bo pazljivo svojiga krompirja pregledoval, bi vtegnil veliko škodo terpeti. To veljá posebno od tistih krajev, kjer se je ta bolezin že očitno pokazala. Pa tudi tisti, ki mislijo, de so zdravi sadež v svoje kleti spravili, naj ga večkrat pregledajo.

3. Kar je nagnjitiga, se mora nategama odločiti, zakaj ta bolezin je nalezljiva in gre kakor kuga od eniga korúna do družiga.

4. Vse, kar je gnjiliga, se mora z nožem odrezati in preč vreči, pa ne na gnoj, zato kër so skušnje pokazale, de so taki zgnjiti izveržki še drugo leto, z gnojem na njivo perpeljani, enako bolezin napravili. Gnjlili odrezki nej se tedej v posebno jamo spravljajo, nekoliko z vgašenim apnam poštopajo in z drugo šaro na spomlad na travnike zvoziyo. Tudi živini se ne smejo gnjlili odrezki za živež dajati; so ji škodljivi in ji drisko napravijo.

5. Kar je po odrezanih gnjilih koscih zdraviga in dobriga ostalo, ljudje brez nevarnosti povžiti zamorejo. Kjer se je pa veliko tacih zdravih ostanjkov odtrebilo in se ti ob kratkim povžiti nemorejo, naj se jim koža osterže, potem naj se čisto operèjo in kakor jabelka v drobne kerheljce zrežejo, potem pa naj se kakor sadje v sušivnicah ali v pečnicah (v pečeh za kruh) do terdiga posušè; takó posušeni korúnovi kerhlji se dajo celo leto ohraniti in dajo zdravo in dobro jed, če se za vsakdanjo potrebo skuhajo in s soljo, špeham, srovim maslam, pa tudi z mlekam za živež porabijo; vsaka kuharica bo znala dobro jed iz njih napraviti. Tudi se da takó posušen korún v moko zmleti, ktera s polovico žitne moke zmešana, dober kruh da. — Kdor noče taciga korúna za živež porabiti, naj štirko iz njega naredi.

Kdor z nagnjitim korúnam tega, kar smo tukaj svetovali, urno storil ne bo, misleč, de gnjiloba ne bo naprej šla, se bo grozno kesal in bo z žalostjo vidil, de bo počasi vsiga gnjiloba prevzela, kar bi bil v pravim času še lahko odvernil. — To ravnanje je po več skušnjah gotovo, in skušen gosp. Drobníč, grajšinski vodja v Krasni na Markim in ud naše kmetijske družbe, nam ga je posebno priporočil, s tem pristavkam, de je bilo to podučenje po več soseskah na Markim razglašeno in clo od gosp. duhovnikov na prižnicah in od učiteljev v šolah oznanjeno.

Kmetovavci, ne pušajte našiga svetovanja v nemar in ne perpustite, de bi bile te besede le besede vpijočiga v pušavi!

Vzroki prepíčliga žitniga pridelka.

(Konec.)

Práv storjena brana ravno takó lepo zadeluje sejano žito, ko v poslednjih časih najdeni oralnik (ekstirpator); tode brana ne smé biti prelohka, mora imeti 24 do 28 zob po 8 palcov dolzih. Tudi v tem opravilu nalaš storjene skušnje na setvah so po-

kazale, de zabranana setev vselej več verže, ko pa podorana.

Kdor brez premislika njive obdeluje, in seme podorava, misli, de je na dobičku, ko ob enim celo delo opravi, pa si škodo dela, terdó se šege derží, pa ne pomisli, de podorano seme pregloboko v zemljo pride, de dovelj zernja vun per-riti nemore; de se seme z obračanjem zemlje pod brazdo na kupe vkupej spravi, in de se po njivi zmerno ne razdelí; zavoljo tega se vidijo po njivi, kadar žito obzeleni, goste verstice, po katerih pre-gosto kalje eno drugo duší, in v rasti zatira, razori pa prazni stojé. Vse to stori veliko pogubo semenskiga zernja, ki ni po pravi primeri zadelano bilo.

Marsikteri je te vere, de se mora reženo ali pšenično zerno do 3 — 4 palcov globoko v zemljo zadelati, nekteri drevó, s katerim setev podoravajo; še clo na 5 palcov globoko zapahnejo; tako zadelovanje semenskiga zernja pridelk zlo manjša. Po gotovih skušnjah je od stariga sèm že spoznano, de reženo zerno po pol palca v jeseni v zemljo zadelano okoli 6. do 8. dneva vun perrije; po 2 palca globoko zadelano, še le okoli 10. do 12. dneva; po 4 palce globoko pa še le na 16. ali 21. dan; to se vé, de vreme in lastnost zemlje včasih kal hitreji požene, ali pa de jo nekoliko zaderží. Ravno te skušnje pričujejo, de pri taki setvi, ki je 4 palce globoko zadelana bila le polovica posejaniga zernja donese; pri 2 palca globoko zadelani setvi pa na vsako osmero zerno le eno v zgubo gré. Po natorni lastnosti semenskiga zernja vidimo, de, kadar zerno prvo korenino požene, jo pri verhu zemlje naredí. Če zerno globoko v zemlji leží, prva korenina ali kal žene le proti verhu, kjer pride zrak do nje; potem začne še le prva korenina postranske steblica poganjati, ki živež iz zraka in iz zemlje pijejo. Sesavne korenince se le iz verha proti globočini zastavljajo, nikdar pa ne iz globočine proti verhu, zato tudi globoko zadelano zerno, če ravno kal požene ali veliko korenino naredí, kmalo vsáhne, kër se sesavne korenince, v globočini zavoljo pomanjkanja zraka zastavljati nemorejo. Iz tega se vidi, kakó potrebno je pravo obdelovanje njiv za setev, in kakó koristno je vsakimu kmetovavcu po natori in po pameti zmerno sejanje semena, de bo njegov trud obilno povernjen, in de ga bo bogat pridelk razveselil.

L—c.

Pogovor

kmetifhkgiga ozheta f svojim naravoflovja suzhenim finam, v mezsu Liftopadu.

§. Unidan fte me vprafhali, sakaj de fe svesde takó majhne vidijo, akoravno fo vezhidel vezhi, ko nafha semlja? To njih daljezhina stori. Le pomi-flite, de je fonze fkorej poldrugi milijonkrat vezhi, ko semlja, in fe takó majhno vidi, kër je 21 milijonov milj delezih od naf; vftreljena kugla bi s vfo svojo hitrostjo 25 let potrebovala, predinj bi od semlje do fonza prifhla.

O. Od kod pa véfh, de je fonze takó veliko in takó delezih od naf, ali ga je fhel mar kdo merit?

§. Daljezhino in velikost fonza in svesd fo svesdogledi f pomozhjo umetnih gledavnikov natanjko premerili in po visokih vednostih prerajtali, defiravno nobeden pri njih ni bil in jih meril ni. De pa svesdogledi take rezhi natanjko vedó, fte fe 1842. leta fami preprizhali, ko fo merknjenje fonza na minute she dolgo dolgo pred osnanili.